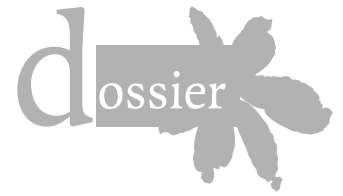

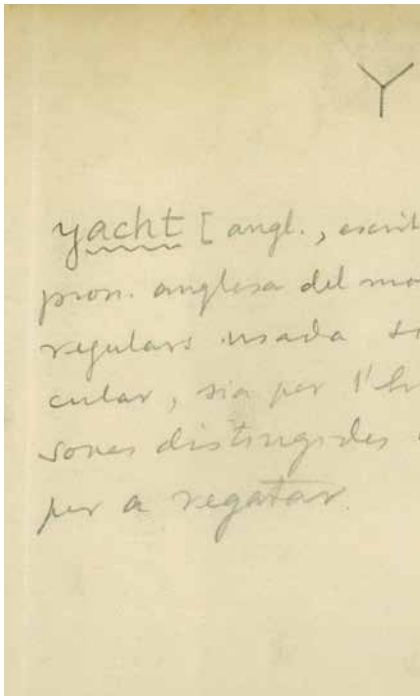
La terminologia en els diccionaris generals

L'experiència de fer un diccionari general, el diccionari de l'Enciclopèdia, avui *Gran diccionari de la llengua catalana* o GDLC, a partir de la *Gran enciclopèdia* *catalana*

NÚRIA BORT

Responsable de Diccionaris de l'editorial Enciclopèdia Catalana

Font: Arxius de l'Institut d'Estudis Catalans

Fitxa original manuscrita del Diccionari general de la llengua catalana

El 1982 es publicava el primer *Diccionari de la llengua catalana* (DLCI) d'Enciclopèdia Catalana a partir, sobretot, dels materials lèxics aplegats a la primera edició de la *Gran enciclopèdia catalana* (GECI, 1968-1980).

La GECI s'havia concebut com un diccionari enciclopèdic en què es donava una gran importància a l'aportació lèxica: es va estudiar, sistematitzar, seleccionar i, en molts casos, esmenar i enriquir tot el material del *Diccionari de la llengua catalana* de Fabra (tercera edició, 1962). Per fer-ho, es van prendre moltes decisions lexicogràfiques innovadores respecte al diccionari Fabra, decisions que més endavant el DLCI reprendria majoritàriament, com ara la numeració d'accepcions i subaccepcions, l'etiquetatge amb marques temàtiques i la creació d'accepcions i subentrades noves (amb la seva definició corresponent, és clar) per donar compte d'informació que Fabra tan sols recollia en forma d'exemple.

A més, es va fer, i aquest era un objectiu primordial de la GECI, com apunta el pròleg de Jordi Carbonell (1969), «un esforç específic per normalitzar la terminologia científica i tècnica, que anys de desús havien deixat aturada o que el caràcter general del *Diccionari Fabra* no havia permès d'entrar. En aquesta tasca àrdua, la Secció Lexicogràfica ha treballat amb una bibliografia

abundant i variada i en estret contacte amb els especialistes de cada matèria, sota l'assessoria i la supervisió general de R. Aramon i Serra, secretari general i membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, que hi ha aportat els seus vasts coneixements i un esforç continuat».

Tal com diu Joan Carreras (1982) a la nota editorial del DLC₁, «ja en converses dins el si de la redacció de l'Enciclopèdia, així com amb col·laboradors, i en general, amb usuaris de l'obra [...] es va plantejar ben aviat la conveniència de procedir a l'extracció d'una gran part del material lexicogràfic [de la GEC₁] per a fer-ne l'edició en un sol volum [el DLC₁], de tal manera que la consulta estrictament lexical, essent com són les consultes sobre temes de llengua sovint les més urgents, fos més còmoda i pràctica». Com a dada quantitativa per valorar l'aportació lèxica del DLC₁, val a dir que el Fabra contenia unes cinquanta mil entrades i el DLC₁ unes vuitanta mil.

Al prefaci del DLC₁, Ramon Aramon (1982) afirma: «Els qui faran ús d'aquest Diccionari hi trobaran el tresor de la llengua comuna aplegat per Pompeu Fabra, vastament enriquit a base d'altres conegudes i valuoses compilacions lèxiques, entre elles el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, i amb totes les correccions, addicions i supressions acordades aquests darrers anys per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans —moltes d'elles responen precisament a consultes de la direcció o de redactors responsables de la *Gran Enciclopèdia Catalana*—; hi trobaran, així mateix, una àmplia tria —naturalment, els mots indispensables a la llengua culta actual— del vocabulari científic i tècnic, sens dubte la part més original de l'Enciclopèdia, que ve ací a representar una novetat en el contingut dels diccionaris de la llengua segons la concepció tradicional i que estalviarà a algú més d'un cop d'haver de recórrer a vocabularis especialitzats».

Per seleccionar la nomenclatura del DLC₁, els seus redactors (Isidre Illa, Josep Torras, Jordi Bruguera, Lluís Marquet —també assessor científic de l'obra—, Núria Garcia i Adolf Pérez, amb l'assessorament de Ramon Aramon) van extreure tot el lèxic recollit a la GEC₁ —tant si es tractava de lèxic comú com de terminologia—, el van completar i revisar amb altres reculls, sobretot vocabularis especialitzats, apareguts posteriorment a la redacció de la GEC₁, i el mateix primer suplement de la GEC (1983), i hi van aplicar alguns criteris addicionals de selecció. A tall d'exemple:

- es van catalanitzar alguns llatínismes emprats en vocabularis tècnics;
- es van descartar pràcticament tots els manlleus no adaptats, encara que fossin a la GEC (més endavant, el DLC₂ ja en va entrar una petita selecció i el DLC₃ i el *Gran diccionari*, una selecció més àmplia);
- es van rectificar els noms d'accions o operacions tècniques en *-at* que apareixien a la GEC i, si ja eren

al Fabra, es van mantenir, però fent-los remetre a la forma en *-ment*, *-ció*, *-dura*, *-ància*, etc.;

- es van descartar els noms d'algunes ètnies i algun altre conjunt reduït d'entrades;
- s'hi van incorporar els adverbis en *-ment* de Fabra que la GEC₁ havia descartat;
- s'hi van incloure nombrosos gentilicis de municipis catalans.

Tal com comenta Joan Carreras a la nota editorial del DLC₁ esmentada més amunt, «cal afegir, com a element de treball de primera importància, l'extens cedulari lexicogràfic intern de l'Enciclopèdia, aplec d'una ingent tasca de fixació de neologismes [sobretot terminologia], alguns dels quals —a causa de l'ordre alfabètic [recordem que la GEC es va anar publicant per fascicles a mesura que es redactava per ordre alfabètic]— no van poder entrar en el seu moment ja que el lloc que els pertocava havia estat ultrapassat».

Pel que fa a les definicions, el DLC₁ a grans trets recollia quasi intactes les definicions de la GEC₁ (és a dir, fins al primer punt de l'article), que en general i en bona part dels casos els seus redactors i lexicògrafs ja havien concebut d'una manera completa i autosuficient des del punt de vista lexicogràfic, i n'excloïa la informació enciclopèdica posterior, sovint molt extensa. Ens consta, però, que, pel que fa a les definicions, a part de correccions puntuals o actualitzacions arran de la relectura de tots els articles seleccionats, també se'n van completar o rectificar una selecció per fer-les més adequades al diccionari general, i s'hi van aplicar algunes modificacions a partir de la revisió d'alguns criteris, com ara el canvi d'«el qui» per «persona que» al començament d'algunes definicions.

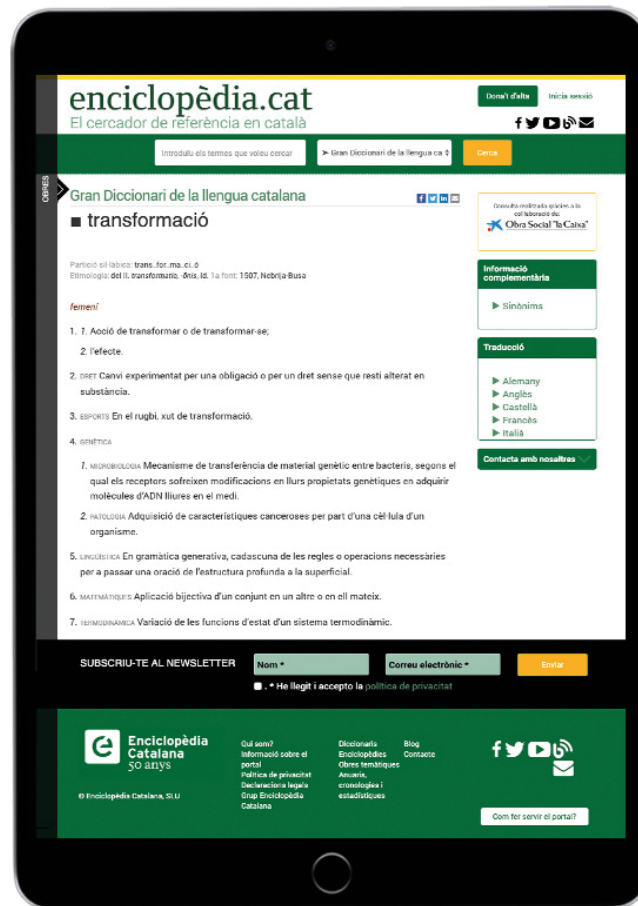
Més tard, quan es va publicar la tercera edició del diccionari d'Enciclopèdia (DLC₃, 1993), la font principal de canvis i novetats també va ser la segona edició de la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC₂, 1985-1989), que, continuant els objectius fundacionals, es va assegurar de mantenir actualitzat i revisat tot el material lèxic de la primera edició i completar-lo a partir de noves aportacions.

Aquest DLC₃ ja es va fer aprofitant els avenços tecnològics pel que fa al processament informàtic de les dades lexicogràfiques i concretament a partir de la creació d'una base de dades lèxiques (i uns programes específics per treballar-la) que es va continuar revisant, actualitzant i completant amb moltes altres fonts —inclosos, naturalment, el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC, 1995) i les aportacions del TERMCAT— i que el 1998 va donar lloc a la primera edició del *Gran diccionari de la llengua catalana* (en paper i en línia a www.diccionari.cat), el que seria el DLC₄, però conegut com a GDLC.

Les bases de dades del GDLC i de la GEC actuals, publicades ara totes dues en línia a www.enciclopedia.cat

(al costat d'altres diccionaris, enciclopèdies i obres temàtiques d'Enciclopèdia), són independents, però s'enriqueixen mútuament, en allò que es considera pertinent, en el procés paral·lel d'actualització constant. En aquest procés, la producció creixent del TERMCAT és ara per ara la font principal pel que fa a la terminologia. Se'n fa una selecció que prioritza, sovint amb l'ajut d'especialistes, aquells termes més rellevants de cada àrea i els que es pot comprovar que tenen una extensió important. En general, es dona preferència a àrees que tenen més presència a la societat catalana actual, que es divulguen més i que surten més als mitjans, perquè es considera que són més rellevants per a la majoria de parlants.

Des d'aquell DLCi inicial a partir de la GECi fins al GDLC actual, el panorama lexicogràfic català ha evolucionat molt, afortunadament, i el GDLC actual és el resultat viu de successives revisions, aportacions de novetats, canvis normatius, reconsideracions de criteri, etc., un camí que sempre ha fet al costat de la Gran enciclopèdia catalana. Malgrat la gran utilitat del Cerca-term en el moment actual, els editors i lexicògrafs del GDLC continuen apostant apostant per un diccionari amb un alt contingut terminològic, ric i actualitzat, perquè aquesta ha estat sempre la línia de l'editorial i sobretot perquè és una exigència de la societat actual, en què l'accés al coneixement especialitzat, i per tant, a la terminologia, és més generalitzat. 🌱

El nucli inicial, revisat periòdicament i en evolució constant, del diccionari de l'Enciclopèdia actual, el *Gran diccionari de la llengua catalana*, es remunta al cabal lèxic de les successives edicions de la *Gran enciclopèdia catalana* i dels diccionaris que en van derivar.